

Thomas Anderson

NIEMIECKA BRON' PANCERNA

TOM 2: 1942-1945

NIEMIECKA BROŃ PANCERNA

TOM 2: 1942–1945

Thomas Anderson

Niemiecka broń pancerna. Tom 2: 1942–1945

Thomas Anderson

Tłumaczenie: Grzegorz Siwek

This translation of THE HISTORY OF PANZERWAFFE (2) 1942-45 is published by Wydawnictwo RM Sp. z o.o. by arrangement with Bloomsbury Publishing Plc.
© Osprey Publishing 2017.
All rights reserved.

Polish language translation © 2020 Wydawnictwo RM
Wydawnictwo RM, 03-808 Warszawa, ul. Mińska 25
rm@rm.com.pl, www.rm.com.pl

Żadna część tej pracy nie może być powielana i rozpowszechniana, w jakiegokolwiek formie i w jakiegokolwiek sposób (elektroniczny, mechaniczny) włącznie z fotokopiowaniem, nagrywaniem na taśmy lub przy użyciu innych systemów, bez pisemnej zgody wydawcy.

Wszystkie nazwy handlowe i towarów występujące w niniejszej publikacji są znakami towarowymi zastrzeżonymi lub nazwami zastrzeżonymi odpowiednich firm odnośnych właścicieli.

Wydawnictwo RM dołożyło wszelkich starań, aby zapewnić najwyższą jakość tej książki, jednakże nikomu nie udziela żadnej rękojmi ani gwarancji. Wydawnictwo RM nie jest w żadnym przypadku odpowiedzialne za jakąkolwiek szkodę będącą następstwem korzystania z informacji zawartych w niniejszej publikacji, nawet jeśli Wydawnictwo RM zostało zawiadomione o możliwości wystąpienia szkód.

ISBN 978-83-8151-268-8

Redaktor prowadzący: Irmina Wala-Pęgierska

Redakcja: Mirosława Szymańska

Korekta: Iwona Kresak AD VERBUM

Nadzór graficzny: Grażyna Jędrzejec

Projekt graficzny okładki wg oryginału: Studio GRAW

Edytor wersji elektronicznej: Tomasz Zajbt

Przygotowanie wersji elektronicznej: Marcin Fabijański

Weryfikacja wersji elektronicznej: Justyna Mrowiec

W razie trudności z zakupem tej książki prosimy o kontakt z wydawnictwem: rm@rm.com.pl

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	7
ROZDZIAŁ 1: FRONT WSCHODNI: SYTUACJA W 1942 ROKU.....	17
ROZDZIAŁ 2: <i>FALL BLAU</i> : OFENSYWA NA KAUKAZ.....	55
ROZDZIAŁ 3: TIGER I PANTHER: NOWE TYPY CZOŁGÓW WCHODZĄ DO WALKI	93
ROZDZIAŁ 4: <i>PANZERARMEE AFRIKA</i> : SUKCESY I KLĘSKA. . . .	109
ROZDZIAŁ 5: <i>ZITADELLE</i> : OSTATNIA WIELKA NIEMIECKA OFENSYWA W ROSJI	135
ROZDZIAŁ 6: FINAŁ WE WŁOSZECH: POWOLNY ODWRÓT	197
ROZDZIAŁ 7: DESANT W NORMANDII: NIEMIECKA KLĘSKA NA ZACHODZIE	221
ROZDZIAŁ 8: OPERACJA „BAGRATION”: WIELKA OFENSYWA SOWIECKA.....	273
ZAKOŃCZENIE: KONIEC <i>PANZERWAFFE</i>	311
BIBLIOGRAFIA.....	318
PODZIĘKOWANIA.....	319

WPROWADZENIE

Dowódca załogi jednego z PzKpfw VI Ausf E z 13. PzRgt (Pułku Pancernego) „Grossdeutschland” szykuje się do odpalenia racy z *Signalpistole* (SP) 42 na użytek fotoreportera ekipy propagandowej. *Leutnant* (podporucznik) na zdjęciu ma *Ritterkreuz* (Krzyż Rycerski) oraz *Panzerkampfabzeichen* (odznakę bojową czołgisty). (Getty)

U*nternehmen* (operacja) *Barbarossa*, czyli niemiecka inwazja na sowiecką Rosję, rozpoczęta 22 czerwca 1941 roku, była kulminacją polityki Hitlera, który zmierzał do radykalnego zwiększenia wpływów Rzeszy przy użyciu militarnych środków. Podobnie jak Napoleon – inny bezwzględny agresor, który zaatakował gigantyczną Rosję 129 lat wcześniej – Führer zlekceważył takie czynniki, jak wpływ specyficznych warunków terenowych i klimatycznych na Wschodzie na działania zaczepne sił zmechanizowanych. Ponadto Hitler nie docenił faktu, że Związek Sowiecki miał już w tym czasie wielkie zasoby przemysłowe i niemal nieograniczone rezerwy ludzkie.

Historycy wojskowości nadal toczą spory o to, kiedy właściwie Niemcy przegrały II wojnę światową. Najczęściej wskazuje się na trzy przełomowe momenty: nieudany atak na Moskwę, pierwszą wielką klęskę – pod Stalingradem w 1942 roku – oraz bitwę pod Kurskiem w 1943 roku, kiedy to wojska niemieckie ostatecznie straciły inicjatywę strategiczną na froncie wschodnim. Definitywne rozstrzygnięcie wspomnianej kwestii wydaje się niemożliwe, gdyż trudno o „aptekarskie” zważenie skutków wszystkich czynników i działań składających się na losy wymienionych powyżej batalii.

W 1939 roku niemieckie siły zbrojne – w tym *Panzerwaffe* i *Luftwaffe* – rozpoczęły wojnę w Europie, a ich największym triumfem był podbój głównego przeciwnika Niemiec, czyli Francji. Wielka Brytania jako ostatnia stawiała opór Rzeszy na Zachodzie,

Rosyjskie chłopskie dzieci przypatrują się kolumnie niemieckich czołgów, przejeżdżającej przez ich wieś w czasie surowej zimy 1941./1942 roku. Na froncie wschodnim PzKpfw III Ausf J, uzbrojone w armatę 5 cm KwK L/42, nie mogły sprostać nowszym wersjom sowieckich czołgów T-34 i KW. (Anderson)

a Hitler snuł plany desantu morskiego na ten kraj – *Unternehmen Seelöwe*. Jednakże musiał odłożyć w czasie przeprowadzenie tej operacji, ponieważ Luftwaffe nie zdołała pokonać RAF-u w powietrznej bitwie o Anglię. Przy tym jednak Wehrmacht odniósł sukcesy na Bałkanach i w kampanii w Afryce Północnej, narzuconej niemieckiemu Sztabowi Generalnemu przez Hitlera – choć w zmaganiach na afrykańskiej pustyni dość szybko przejęli inicjatywę Anglosasi.

Gdy Hitler wydał rozkaz zaatakowania Związku Sowieckiego, dążył do osiągnięcia swoich najważniejszych celów – opanowania przez Rzeszę rozległych terytoriów na Wschodzie oraz zwalczania ideologii marksistowskiej. Wydał polecenie podjęcia przygotowań do tej gigantycznej operacji już w 1940 roku, nie rezygnując jeszcze z planów przeprowadzenia *Unternehmen Seelöwe*. Ale w tym czasie liczył skrycie, że rząd brytyjski zgodzi się na zawarcie separatystycznego pokoju.

Wehrmacht, w którym główną rolę odgrywały wojska pancerne i siły powietrzne, do tego czasu odnosił zwycięstwa we wszystkich operacjach militarnych, a niemieccy dowódcy frontowi przeprowadzali druzgocące i błyskawiczne uderzenia (zgodnie z taktyką *blitzkriegu*), dzięki wysoce skoordynowanym działaniom z wykorzystaniem czołgów i lotnictwa. Jednakże z końcem 1941 roku Hitlerowi po raz pierwszy nie udało się zrealizować swoich ambitnych planów.

IMPAS WŚRÓD ŚNIEGÓW I PUSTYNNYCH PIASKÓW

Chociaż formacje pancerne bez wątplenia okazały się najskuteczniejszym narzędziem sił inwazyjnych, to jednak nie mogły prowadzić efektywnych działań bez wsparcia artyleryjskiego ani bez dominacji własnego lotnictwa w powietrzu.

Wcześniej siły pancerne Guderiana z łatwością przełamywały ufortyfikowane linie w Holandii i Belgii, a następnie we Francji. Dzięki lepszej taktyce również w pierwszej fazie walk na froncie wschodnim niemieckie czołgi zniszczyły setki czołgów sowieckich, mimo odwagi, którą się wykazywali słabo wyszkoleni i źle dowodzeni czołgisti Armii Czerwonej. Przewaga strony niemieckiej była tak znaczna, że nawet niespodziewane wprowadzenie przez Sowieców znakomitych wozów bojowych, takich jak czołgi T-34, nie zmieniło zasadniczo przebiegu początkowych zmagania.

W 1941 roku, wraz z nadejściem późnej jesieni, osłabione i wyczerpane oddziały niemieckie utknęły w głębokim błocie, niemal zupełnie paraliżującym wszelkie działania manewrowe; pojazdy gąsienicowe były w stanie przemieszczać się, choć z trudem, lecz ciężarówki z zaopatrzeniem – już nie. W czasie mroźnej rosyjskiej zimy temperatury spadły poniżej -30°C , a szturm na Moskwę, uznawany przez Hitlera za decydujący, załamał się.

W tym tomie opowiemy, jak niemieckie czołgi spisywały się w późniejszej fazie wojny, która potrwała jeszcze cztery lata; poszukamy odpowiedzi na pytanie, czy niemieccy dowódcy okazali się zdolni do dostosowania taktyki i strategii do wielkich

Wprowadzenie długolufowych armat 5 cm KwK L/60 nastąpiło zbyt późno dla niemieckich załóg czołgowych walczących na froncie wschodnim. Choć działa te wykazały się niezłą skutecznością w przebijaniu pancerzy, to nie na taką broń czekali czołgisti Wehrmachtu, którym przyszło się ścierać z czołgami T-34 i KW. Jednakże na afrykańskiej pustyni wspomniana armata czołgowa radziła sobie dobrze z alianckimi wozami pancernymi aż do lata 1942 roku. (Zöllner)

problemów, z jakimi zetknęli się zarówno w Afryce Północnej, jak i w Rosji; i wreszcie, czy niemiecki przemysł zbrojeniowy był w stanie opracować doskonalszą broń pancerną i produkować ją na tyle masowo, by *Panzerwaffe* zdołała utrzymać przewagę na polach bitew.

KILKA SŁÓW O TAKTYCE

Czytelnik zapewne zwrócił uwagę na to, że użyłem sformułowania „lepsza taktyka niemieckich wojsk pancernych” bez szczegółowego objaśnienia, na czym polegała: wykraczałoby to bowiem poza zakres tematyczny niniejszej książki. Wprawdzie kwestie taktyczne opisano w wielu niemieckich podręcznikach wojskowych, które drobiazgowo przestudiowałem, zawierają one jednak informacje o charakterze wysoce teoretycznym. W istocie surowe realia pola walki wymuszały dostosowywanie taktyki do rzeczywistej sytuacji. Nawet na „pozycji wyjściowej” do ataku w grę wchodzi mnóstwo czynników, a dowódca musi zawsze przeprowadzić rozpoznanie przedpola i nieprzyjacielskiego ugrupowania, nim wyda rozkaz do rozpoczęcia natarcia. W czasie walki należy na bieżąco dokonywać oceny zmieniającej się nieustannie sytuacji taktycznej.

Tablica informacyjna, wbita 18 sierpnia 1942 roku przez 9. PzDiv (9. Dywizję Pancerną) po zniszczeniu tysięcznego nieprzyjacielskiego czołgu. Machina propagandowa Rzeszy zawsze gorliwie donosiła o podobnych sukcesach, a zdjęcia takie jak powyższe miały na celu podniesienie na duchu niemieckich żołnierzy i ludności cywilnej. (Anderson)

Czołgi to pojazdy przystosowane do jazdy po bezdrożach. Jednakże warunki panujące na froncie wschodnim – kurz podczas długiego, suchego lata, po którym przychodziły długotrwałe jesienne ulewy, mroźne, śnieżne zimy i wreszcie wiosenne roztopy, zamieniające podłoże w nieprzejezdne bagniska – poważnie ograniczały możliwości prowadzenia operacji z użyciem wojsk pancernych. (Zöllner)

Żaden podręcznik nie przygotowuje żołnierza na realia pola bitwy.

Szczegółowe opisanie taktyki niemieckich wojsk pancernych w książce wymagałoby od autora przeprowadzenia drobiazgowej analizy przebiegu poszczególnych działań bojowych na podstawie dzienników wojennych i oficjalnych raportów (a nie osobistych wspomnień kombatantów). Po zapoznaniu się z wieloma takimi dokumentami mogę tylko stwierdzić ogólnikowo, że niemiecka taktyka formacji czołgowych stanowiła rozwinięcie następującego sformułowania: zdecydowane działania zaczepne, z optymalnym wykorzystaniem atutów własnych jednostek bojowych.

OD AUTORA

Tak jak w pierwszym tomie, korzystałem głównie z informacji zawartych w oryginalnych niemieckich oficjalnych dokumentach, w których znajduje się także dużo danych o charakterze technicznym, przedstawionych w niniejszej książce (jeśli chodzi o sprzęt aliancki, to musiałem sięgać do opublikowanych materiałów). Uważam, że oficjalne raporty z przebiegu walk, sporządzane przez oficerów frontowych lub przedstawicieli wyższych szczebli dowódczych (w tym *General der Panzertruppe*), to źródło maksymalnie wiarygodne, o wysokiej wartości poznawczo-historycznej.

Raporty takie są dostępne wyłącznie w archiwach, takich jak National Archives and Records Administration (NARA) w Waszyngtonie i Bundesarchiv-Militärarchiv we Fryburgu w Niemczech; obie te placówki mają charakter publiczny.

Nie opisywałem szczegółowo przebiegu poszczególnych bitew pancernych ani całych kampanii, gdyż inni autorzy już to właściwie zrobili i nadal będą się tym zajmowali, kiedy badacze historii uzyskają dostęp do kolejnych dokumentów. Jeśli chodzi o kwestie czysto techniczne, to uznani specjaliści w tej dziedzinie, tacy jak Walter Spielberger, Tom Jentz, Hilary Doyle czy Peter Müller, skrupulatnie przedstawili już dane dotyczące produkcji i osiągnięć niemieckich pojazdów pancernych z lat II wojny światowej.

W nazewnictwie niemieckich typów broni, w tym pojazdów i czołgów, przestrzegano ściśle określonych zasad. Czołgi, czyli *Panzerkampfwagen* („pancerne wozy bojowe”) były oznaczane skrótem PzKpfw. W powszechnym użyciu był także termin *Sonderkraftfahrzeug* (SdKfz) na określenie pojazdów motorowych specjalnego przeznaczenia. Takie „suche”, techniczne nazewnictwo wynikało zapewne z niemieckiej, a może głównie pruskiej tradycji – zdyscyplinowania, precyzyjności oraz (czasami) ślepego posłuszeństwa.

Jednakże na linii frontu dowódcy posługiwali się niekiedy określeniami innymi niż te oficjalne. Na przykład PzKpfw IV był znany powszechnie jako Panzer IV (Pz IV).

PzKpfw VI Tiger zmienił układ sił na froncie wschodnim. „Tygrys”, uzbrojony w armatę 8,8 cm KwK 36 L/56 i wyróżniający się potężnym pancerzem czołowym, okazał się o wiele lepszy od wszystkich sowieckich czołgów produkowanych w 1943 roku. Pojazd na zdjęciu należał do sPzAbt 503 (503. Batalionu Czołgów Ciężkich), a numer taktyczny na wieży („114”) wskazuje, iż to czołg załogi dowodzonej przez Alfreda Rubbla, który z czasem zasłynął jako jeden z asów niemieckich wojsk pancernych. (Rubbel)

Kurier przekazuje rozkazy dowódcy jednego z PzKpfw VI Tiger ze sPzAbt 503. Motocykle Zündapp ZS 750 z koszem bocznym zaczęto dostarczać jednostkom Wehrmachtu w 1940 roku i pozostały one w służbie aż do końca wojny. Zwraca uwagę to, że tablica rejestracyjna tego motocykla ma numer zaczynający się od litery F, co było niespotykane. (Rubbel)

Warianty produkcyjne, czyli *Ausführung* (Ausf – „model” czy też „wersja”), oznaczane kolejnymi literami alfabetu (A, B itd.), w praktyce nie miały dla frontowców większego znaczenia. Tylko technicy wyróżniali poszczególne modele czołgów i odnotowywali typ podwozia. Zmieniło się to wraz z pojawieniem się długolufowych armat czołgowych kalibru 5 cm i 7,5 cm (50 mm i 75 mm). Szybko weszły w użycie terminy *Langrohr* („długolufowy”) i *Kurzrohr* („krótkolufowy”), odnoszące się do czołgów uzbrojonych w starsze lub nowsze typy dział. Wyraźne ich rozróżnianie miało zasadnicze znaczenie; jednak i w tym przypadku dowódcy jednostek w swoich raportach stosowali nieoficjalne skróty: k (*kurz*) i l (*lang*).

W związku z tym posługiwałem się w tekście różnymi oznaczeniami, odnajdowanymi w oficjalnych meldunkach, rządowych zamówieniach, korespondencji prowadzonej przez wytwórnię oraz, co najistotniejsze, raportach z przebiegu działań bojowych sporządzonych przez frontowych dowódców.

Thomas Anderson
grudzień 2016 roku